

LEG GØR DIG LIVSDUELIG

Den mest effektive måde at gøre børn til gode elever i folkeskolen på er at lade dem lege i dagtilbuddet. For leg er ikke kun sjov og ballade, men en vigtig forudsætning for at blive en livsduelig person i en globaliseret verden.

Af DITTE WINTHER-LINDQVIST

Det er et legitimt mål, når man fra politisk hold vil styrke alle børns sandsynlighed for at blive gode elever. Især når man tager i betragtning, at der, på trods af de investerede ressourcer, stadig er et stort antal børn, der forlader folkeskolen som analfabeter – og det på trods af eksplicite mål om social mobilitet, der desværre har vist sig vanskelige at realisere.

For at forhindre børn i at falde bagud allerede i børnehaven kan det virke nærliggende at erstatte tiden til leg med mere voksenstrukturerede, undervisningsprægede didaktiske sessioner. Sammenlignet med læringsaktiviteter kan legen synes noget fjollet og uden nyttigt formål. Ikke desto mindre er der tilstrækkelig videnskabelig viden til at argumentere for, at det ikke er en god idé, idet den mest effektive måde at gøre børn til gode elever i folkeskolen på er at lade dem lege, imens de går i børnehave.

Professor Dion Sommer publicerede nemlig for nylig evidens for virkningerne af en legebaseret undervisningsplan i sammenligning med flere instruktionsbaserede eller undervisningsbaserede tilgange. Han konkluderede, at en legebaseret undervisningsplan er bedst for børnene, og at en tidlig start med skolegang resulterer i senere tab af akademiske evner. I teksten lyder det: "Didaktisk, målstyret læring og instruktions-pædagogik fører ikke til senere gevinst. Det er dybt ironisk, at den type

tidlig indsats, som man tror, senere vil give bedre skolestart, fører til det helt modsatte resultat: Fremtidige kompetencer i matematik, natur- og sprogforståelse styrkes ikke, men forringes. Hertil kommer mere præstationsangst, forværret selv- og impuls kontrol, mere hyperaktivitet, aggression og urolig adfærd" (Sommer 2015, 75-76).

Mit eget synspunkt er, at hverken en styret og instruktionsbaseret tilgang eller fuldstændig selvforvaltning møder det 0-6-årige barns behov. Til gengæld skal børnene tilbydes inspirerende og engagerende legemiljøer, for legen er det centrale lærings- og udviklingsrum for børn i denne alder. Baggrunden for dette synspunkt er, at legen opfattes som et projekt såvel for den enkelte som for gruppen. Ja, faktisk er jeg nået til den konklusion, at man må tænke på børns leg i dagtilbud ikke blot som et fælles projekt omkring udforskning af faktiske og potentielle sociale identiteter, men som et eksistentielt projekt. Det vil sige et projekt med central betydning for barnet som en person blandt andre med dybe implikationer for personlig udvikling. Så mit synspunkt kan gentages på lidt anden vis: børn udforsker og oplever sig selv som personer, når de leger, og leg er en elementær aktivitet for børns tilblivelse som personer i en verden præget af både sjov og alvor. Så leg er først og fremmest en aktivitet, der er vigtig for deres identitetsdannelse og mulighed for at klare sig i en moderne verden.

På en helt almindelig dag i et godt dagtilbud er børnene i gang med en dannelsesproces,

hvor de tilegner sig vigtige erfaringer med at være personer gennem leg. De lærer at handle på deres impulser på socialt accepterede måder, og de tilskyndes af hinanden til at deltage på måder, der er socialt sensitive. De er også hele tiden udfordret på, hvad det er, de selv ønsker, i forhold til hvad andre ønsker – og med hvad der er muligt og tilladt på dette særlige sted. På den måde træner de grundlæggende sociale og emotionelle færdigheder, der er helt centrale for succes i skolelivet og i livet som sådant. Nogle gange mødes det hele i harmoni, andre gange ikke. Nogle gange kan en leg bringe deltagerne længere væk fra hinanden, når deres respektive begær ikke kan opfyldes, eller når der er modstand mod den enkeltes muligheder for at påtage sig en bestemt rolle. Det er derfor, jeg er tilbageholdende med at definere leg med henvisning til dens morsomhed. Det gør mange forskere omkring mig ellers. Men leg er langt fra altid sjov – derimod berører den ofte spørgsmål af stor betydning for barnet, da det er spørgsmål om, hvem du er, hvad du interesserer dig for, og hvad du kan gøre sammen i dette fællesskab, på dette tidspunkt.

Ved at give børn opmuntrende og inspirerende miljøer at lege i og bidrage til, at de får masser af erfaringer med verden at lege med – sikrer voksne, at de får gentagne oplevelser med sig selv som sociale aktører med råderum til at påvirke fællesskabets aktiviteter på måder, der er meningsfulde for dem. Derved får de ikke kun generelle erfaringer med, hvordan det sociale liv fungerer, som kan

overføres til andre områder end legen. De kommer også til at kende sig selv som sociale aktører, der deltager på måder, der kan benytte og overskride de muligheder, de har.

Dette er så langt fra spild af tid, som det kan blive. Uanset legens indhold og form, virker legens erfaringer ind i et liv, hvor børn ellers ofte magtesløst lever under betingelser, de ikke kan påvirke. Det gælder deres forældres forhold, arbejdstider, hvor de bor, og hvornår de skal være forskellige steder etc. Men i legen har de og tager de et fælles ansvar. Et ansvar for at få ting til at ske og forme ting på den måde, de ønsker og formår. Dette er et af de få områder af børns liv, hvor de kan vise selvstændighed og selvbestemmelse indenfor rammerne af et fællesskab. Handler de for egennyttigt eller uden respekt for de andre, bryder legen sammen, hvorfor de gør sig umage med at være ordentlige ved hinanden. Det er grundstenen i et demokrati, at man har borgere, som respekterer hinanden og fællesskabet. Når man ser på udvikling som en kulturelt medieret proces, der finder sted gennem engagement i aktiviteter, så udvikler autonomi og selvbestemmelse sig ikke som et resultat af en naturlig modning/udfoldelse, men gennem dagligdags aktiviteter, ikke mindst igennem legen. Lige præcis disse erfaringer med at lege giver en god base for senere at være en person, der kan tage instruktion fra en lærer og deltage synkront med en større gruppe i klasseværelset. Dertil kommer, at det også giver modstandsdygtighed over for frem-

medgørelse i et samfund baseret på konkurrence og snævre kriterier for succes, hvilket efter min mening er lige så vigtigt. Denne type af modstandskraft er ganske enkelt tiltrængt i vores nuværende samfund.

I en rapport fra 2015 baseret på et repræsentativt udsnit af skolebørn i Danmark, er der en stigning i selvrapporтерet stress, manglende selvværd og angst, især blandt udskolingselever. Vi kan kun spekulere i, hvorfor dette er sket i løbet af de sidste fem år. Men præcis inden for disse fem år har ledende politikere i Danmark omdøbt velfærdssamfundet til en "konkurrencestat". Dette afspejler et neoliberalt etos med konsekvenser ind i uddannelsessektoren. For når uddannelse ses som vores vigtigste ressource til at få succes i den globale konkurrence, er en indsats for at gøre skoler og elever bedre det vigtigste mål. Dette måles ved test og ved at sammenligne resultater fra test mellem skoler, og i dag offentliggøres resultatet fra hver skole i Danmark for forældre og politikere. Det skaber et pres på skoler, lærere og elever for at klare sig bedre. Når børn tager testen, får de feedback på deres præstation i henhold til en national gennemsnitsstandard (beregnet med henvisning til internationale standarder). De får en besked om, hvorvidt deres præstationer var under, på niveau eller over niveau for deres aldersgruppe. At blive vurderet som en elev i skolen er en personlig læreproces, som alle andre. Hvad børn er mest tilbøjelige til at lære gennem denne

test-praksis er, at de er konkurrenter i en global konkurrence, hvor de kan være vindere eller tabere, og hvor de er ambassadører for deres skole. En sådan pædagogisk etos efterlader børn på et sted, hvor de er i akut behov for højt selvværd, stærke relationelle netværk og tillid til deres egen virkekraft. Af samme grund foreslår jeg, at vi fastholder og styrker den legebaserede undervisningsplan i de danske dagtilbud. Børn, der har nydt at lege og er blevet gode til at lege, udvikler samtidig demokratiske værdier, kreativitet, autenticitet og modstandskraft. Den basis har de behov for, når de skal klare et skoleliv med standardiserede evalueringer af deres personlige præstationer i et globaliseret samfund. ■

→ Rasmussen, M., Pedersen, T. & Due, P. (2015). *Skolebørnsundersøgelsen 2014*. Statens Institut for Folkesundhed.

→ Sommer, D. (2015). Tidligt i skole eller legende læring? Evidensen om langtidsholdbar læring og udvikling i daginstitutionen. I Klitmøller, J. & Sommer, D. (red.), *Læring, dannelse og udvikling*. Hans Reitzels Forlag, S. 61-83.

DITTE A. WINTHER-LINDQVIST

Lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker bl.a. i børns leg i børnehaven, kvalitet i dagtilbud og overgangen til skole.